

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԻ

ՄԵԼԻԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կես տարվանը 6 ռուբ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով.

Թիֆլիսում գեղում են խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցեն. Тифлисъ, Редакция „Мшакъ“.
Կամ Tiflis, Rédaction „Mschak“.
Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

Պարագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առօրեայից).

Յայտարարութիւն ընդունուած է ամեն լիզուով.

Յայտարարութիւններ համար վճարում են
իրաւաբանիւր տողատեղին 10 կոպեկ.
Տ է Լ է Ֆ օ ն № 253.

ՀԻՄՆԱԳԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԺՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱՅՈՒԹԻՒՆ

Պօրտ-Արտուրի պաշարումը. — Ներքին Տե-
սիսի Գրքեր. Մամուլ. Խոշորագույն գէ. Դարձեալ
Թէհրանի խօսքերի մասին. Նամակ Ալեք-
սանդրովիչին. Նամակ Ալեքսանդրովիչին. Նամակ
Խոշորագույնին. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ
ՏԵՍԻՍԻՍԻՆ. Պատերազմի շուրջը. Արտաքին
լուրեր. Հեռագրեր. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. — Տօնի գիշերը պա-
շարում Պարիզում:

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐԻ ՊԱՇԱՐՈՒՄԸ

Հեռագրերը հաղորդեցին, որ Պօրտ-
Արտուրի պաշարող եւ պաշտպան զօրք
կարողացել է երկուր մարտաւարներէ յե-
տոյ վերջնէ մի քանի խոշոր զինքեր,
որոնց թուումն են Գայեան, Կանաչ և
Լաօտեանեան սարերը: Այդ զինքերից
թէ և հեռու է մինչև քաղաքի սահմանը,
բայց թնդանութեան կարող են հարւածել
քաղաքի մօտ գտնվող մարտկոցները:

Մենք կօպուկենք «H. A.» լրագրի հաղոր-
ւած տեղեկութիւններէն ներկայացնելու
Պօրտ-Արտուրի պաշարման մի երկու գիծ:
Եւ պաշտպանները կանգնած են զլիսաւոր
մարտկոցներէ գծի առջև, սկսած Արա-
նու կամ Գոյաւրիսի մօտ ծովափը, որ
գտնվում է արևմուտքում, մինչև Դաւոս-
յան, որ գտնվում է արևելքում: Ռուս-
ները անցել են մարտկոցների ետևը և
պատրաստվում են վճռական կռուի: Եւ
պաշտպան զինքերը արեւելքում մօտեցել
են Պօրտ-Արտուրի ամրութիւններին մին-
չև 1 1/4 վերստ: Եւ պաշտպանները իրանց
համար ամրութիւններ են կառուցանում
ուռաց թնդանութեան կրակի սահման-
ներում: Եւ թէ և պատերազմող կողմերը
այնքան մօտ են միմեանց, որ կարող էին
գիւղի հրացանների, սակայն գեւ հրա-
ցանաձգութիւն չէ սկսված:

Լաօտեանի բարձրութիւնից մինչև
Պօրտ-Արտուրի նաւահանգիստը տասնհինգ
վերստ է: Լաօտեանի գագաթին, ինչպէս
յայտնի է մեր ընթերցողներին, կառուց-
ված է մի մեծ փարոս, որ տեսանելի է
ծովի հեռավոր տեղերում: Լաօտեանի և
Պօրտ-Արտուրի միջև եղած տարածու-
թիւնը սառսիկ լեռնու է, մեծ ձորերով,
լինելով և բլուրներով:

Ռուսներն ունեն ֆուգասներ գտնա-
ւոր տեղերում: Այդ պնդումով յայտնի են
այնպիսի տեղեր, որոնք հողի տակ ծածկած
ունեն պայթեցիկ նւթեր, ինչպէս օրի-

նակ՝ վառող, պիրօկլիկ: Երբ որ թշնա-
մու գործերը, անտեղեակ լինելով, ոտը
են գնում վառեցող տեղի վրա, նրան
պայթեցնում են և բոլոր մարդկանց օղը
թոցնում և թաղում փրատակների տակ:
Այդ ֆուգասները Պօրտ-Արտուրի մօտ
այնքան ուժեղ պայթեցնում են, որ ան-
շուշտ, որ մարդկանց և քարերը գնում
էին իրանց նախկին տեղերից 1—2 վերստ
հեռու: Առում են, որ ականների պայ-
թումի շնորհիւ ոչնչացել են եւ պաշտպան
երկու էսկադրոն զօրք և ագամիլ են
նրանցից միայն չորս հոգի:

Եւ պաշտպանները, երբ տիրեցին Գայ-
եան սարին, մի տեսակ պաշտպանողի
միջ ընկան: Եւ պաշտպանները յուսահատա-
կան ուժգնութեամբ առաջ էին ընթա-
նում, անցնելով իւրայինների դիակների
վրայով: Դիւրբերը պաշտպանելու ժամա-
նակ ուռումբները դիմադրում էին և նրա-
նով, որ գլուխ էին թշնամու վրա
ծանր քարեր: Եւ պաշտպաններից շատերը,
որոնք սարն էին բարձրանում կրակի
տարալի տակ, ջարդվեցին այդ քարերից:
Վերջին ընդհարումների ժամանակ ուռ-
մների կողմից մահացւում էին 15,000,
իսկ եւ պաշտպանների կողմից ոչ պակաս
քան 40,000 հոգի: Եւ պաշտպան թնդ-
անութեամբ հարւածում էին զար-
մանալի շեշտակի, իսկ հետեակ զօրքը
պակաս աշտուրութեամբ: Պատերազմող եր-
կու կողմերն էլ ունեն շատ մեծ կո-
րուսներ:

Ինչ վերաբերում է ծովային պատե-
րալին, նրա մասին տեղեկութիւններ
տուին վերջին հեռագրերը. իսկ աւելի
մանրամասն նկարագրութիւն կը տուայի
առաջիկայում:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍԻՍԻՍԻՆ

Մ Մ Մ Ո Ւ Լ

Ռուսաց մամուլը յաճախ զբաղվում է այն
հարցով, թէ ինչ յարաբերութիւն պէտք է ու-
նենայ պետութիւնը աշխարհաւոր և աշխարհ-
գողութիւնների հետ: Եւ արեւելք աշխարհի մի
ընդարձակ յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշ-
չերսկին իր «Գրագրանի» թերթի մէջ:

Յիշեցնելով այն լուրը, թէ հանգուցեալ մի-
նիստը Պէլլէի նախաձեռնութեամբ ենթադրու-
թիւն կար մի քանի թեթեւացուիչ կարգա-
դրութիւնների հետ: Եւ արեւելք աշխարհի մի
ընդարձակ յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշ-
չերսկին իր «Գրագրանի» թերթի մէջ:

Յիշեցնելով այն լուրը, թէ հանգուցեալ մի-
նիստը Պէլլէի նախաձեռնութեամբ ենթադրու-
թիւն կար մի քանի թեթեւացուիչ կարգա-
դրութիւնների հետ: Եւ արեւելք աշխարհի մի
ընդարձակ յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշ-
չերսկին իր «Գրագրանի» թերթի մէջ:

Յիշեցնելով այն լուրը, թէ հանգուցեալ մի-
նիստը Պէլլէի նախաձեռնութեամբ ենթադրու-
թիւն կար մի քանի թեթեւացուիչ կարգա-
դրութիւնների հետ: Եւ արեւելք աշխարհի մի
ընդարձակ յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշ-
չերսկին իր «Գրագրանի» թերթի մէջ:

Յիշեցնելով այն լուրը, թէ հանգուցեալ մի-
նիստը Պէլլէի նախաձեռնութեամբ ենթադրու-
թիւն կար մի քանի թեթեւացուիչ կարգա-
դրութիւնների հետ: Եւ արեւելք աշխարհի մի
ընդարձակ յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշ-
չերսկին իր «Գրագրանի» թերթի մէջ:

Բարձրագոյն մանիֆէստի ցուցմունքին, ուս-
տիս խմբագրելով յայտնում է, թէ անշուշտ, միայն
հրէաները չեն, որոնց վերաբերմամբ պէտք է
զործադրվեն արքայական մանիֆէստի մար-
դաւեր և իմաստուն սկզբունքները: Այս իշ-
խան—խմբագրելով խօսում է, թէ ինչպէս ու-
սաց կրթված հասարակութեան մէջ տեղծվել
է հայրենասիրութեան մի առանձին աղանդ,
համակված անհրաժեշտութեան ողով դէպի
այլադաւաններ և այլաքրիստոնեային, հակառակ
ուստ ժողովրդի, որ իր ողով և ընտանեո-
թեամբ ստատիկ ներդրում է դնել աշխարհ
և աշխարհաւոր ժողովուրդները: Այդ նոր հայ-
րենասիրների աղանդը անկողի համոզված է,
թէ աշխարհաւոր և աշխարհի ժողովուրդների
հետ որքան վատթար վարվեն, այնքան լա-
կը լինի ուսմաների համար և այնքան նրանք
ազգայնապէս ուժեղ կը լինեն: Արդե՞ծք այդ
տեսակ հայրենասիրները որ և է օգուտ բե-
րին Ռուսաստանին, հարցնում է առաւ խմ-
բագրելով—այդ յայտնի չէ, սակայն, դժբաղդա-
բար, նրանց սուսած փնտրումը անխոյստ են:

Եւ թուելով այդ փնտրումներից մի քանիսը,
իշխան Մէշչերսկին գալիս է այն եզրակացու-
թեան, որ ոչ միայն հրէաների, այլ առհա-
պարհ, բոլոր աշխարհաւոր և աշխարհի ժողո-
ւորները վերաբերմամբ պէտք է հետեւի
հետեւեալ բաղադրականութեան: Ռուսաստանը
իր պատմական ամրութեամբ այնքան հզօր
պետութիւն է, որ ամենեւին կարիք չունի եր-
կու կողմից օտար ազգութիւնների ագամու-
թիւնից ընդդէմ իր ազգութեան, ուստի քա-
ղաքականութիւնը նրանց վերաբերմամբ պէտք
է հիմնված լինի երկու դիմադրական սկզբունք-
ներով: Եւ արեւելք աշխարհի մի ընդարձակ
յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշչերսկին իր «Գրագրանի»
թերթի մէջ:

Աշխարհագրական և ազգագրական գրակա-
նութիւնը ծանր հարուած կրեց հոշակաւոր
գերմանացի գիտնական Ֆրիդրիխ Րաուզիլի
մահով, որ տեղի ունեցաւ յուլիսի 27-ին:
Նրա աշխատութիւնները համահաւասար ար-
ժէք ունեն աշխարհագրութեան և ազգագրութեան
թիւնը: Այդ աշխատութիւնների ուղղու-
թիւնը նրանով է յայտնի, որ Րաուզիլ ամե-
նաստիկ տեղը տալիս էր ազգերի զարգաց-
ման համար աշխարհագրական և պատմական
պատմականութեան: Ուրեմն—բնական
հանձն էր, որ այդ գիտութիւնը բացատրե-
լով իսկայն ընդհանուր մեր լուսութեան, իր
տեսութիւնը յիշողութեան ինչ պատմիւն:

Եւ արեւելք աշխարհի մի ընդարձակ
յօդուած է նուրիլ իշխան Մէշչերսկին իր «Գրագրանի»
թերթի մէջ:

այն ճանապարհները, որոնցով կատարվում է
կուլտուրական իրողութիւնների փոխադրու-
թիւնը մի ազգից միւսին: Իր աշխարհագրա-
կան երկասիրութիւնների մէջ Րաուզիլ նկա-
տում էր երկրի իրական ստացւելով մարդկային
գործունէութեան համար և աշխատում էր
բացատրել աշխարհագրական կացութեան նշա-
նակութիւնը ազգերի պատմական և նախա-
պատմական կեանքի համար: Նրա տաղան-
դաւոր և բազմաճատ երկերը թարգմանված
են շատ լեզուներով:

Սուսելով աշխարհագրութեան մասին, յար-
մար առիթ ենք համարում կցել, որ գերմա-
նական աշխարհագրութեան որոշել են վաղը,
օգոստոսի 7-ին տօնել հանդիսաւորապէս հրե-
շակաւոր աշխարհագրի կար Րիխտերի ծնն-
դեան 125-րդ տարեդարձը (1779—1859):
Յայտնի է նրա հոշակաւոր «Երկրագիտու-
թիւն» բազմաճատ աշխատութիւնը, որի մի
մասը նուիրված է և Կովկասի, Հայաստանի
և հայ գրականութեան ու պատմութեան նկա-
րագրին: Այդ տօնարարութեան կը մասնակե-
ցեն նաև Եւրօպայի և Ամերիկայի բոլոր աշ-
խարհագրական ընկերութիւնները:

Այս օրերս վախճանվեց Պետերբուրգում
յայտնի ուսու պատմաբան, «Փօլս» լրագրի
նախկին խմբագիր Վ. Բիլլաւսովը, որ իր ա-
հագրի և թանգագիտ պատմական մասնա-
գրանը կտակել է Պարիզի ուսաց «Բարձր
Դպրոցին», ինչպէս և թողել է 5000 ռուբլի,
որ այդ գումարով Գիտութիւնների Ակադե-
միան հրատարակէ հանգուցեալի սեփական
աշխատութիւնը «Երկրագիտութիւն II կայսրուհու
պատմութեան», երբ այդ հնարարը կը լինի:
Այդ աշխատութեան առաջին հատորը կայսր
Ալեքսանդր III-ի թոյլտուութեամբ հրատա-
րակվեց ութսունական թվականներին, բայց
առանց ծախելու թոյլտուութեան:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԻ

Առաւօտային (Պարսկաստան) ուսաց կայսե-
րական հիւպատոսը հաղորդում է, որ Աստրա-
քաղի շրջակայ գիւղերում խօսքեր է երեւցիլ,
որ այնտեղից էլ ներս է բերվել Աստրա-
քաղ: Այդ բաղադրում յուլիսի 28-ին տեղի է
ունեցել առնուազը 21 մահացութեան դէպք
խօսքերից:

Նոյն երկրի Մէշչերսկի ուսական հիւ-
պատոսը զեկուցանում է, որ իր եղած բաղա-
դրում էր 25-ին 67-ից մինչև 200 հոգի և

գործածելով, ի հարկէ, այնպէս էլ հեշտութեամբ
չէինք կարող որոշել, ինչպէս որ այդ մեղ պա-
շարդներն էին անում: Եւ ճշմարիտ, որ վա-
ռելանիւթի պակասութիւնը մեղ համար ա-
ւելի զգալի էր, քան անդի պակասութիւնը:
Պարիզում եղած փայտն ու ամուսն էլ հա-
րուստներն էին առասպելական գնելով առել,
իսկ աղքատները, բայց ոչ, նոյն իսկ ունեւոր
դասակարգը ստատիկ կարիք էին գտում: Ա-
ստիւտից այնքան էլ մեծ դժուարութեան մէջ
չէր գտնվում: Մեր աքսէնթի պաշարը անս-
պաս էր, դժբաղդաբար միակ բանը, որը
մեղ ամրաներ, նոյն իսկ տարիներ շարունակ
բաւականութիւն էր տալ: Պարիզի բանտրի
համար «une goutte»-ը օջախի կրակի կամ
վառարանի տաքութեան է փոխարինում: Սա-
կայն ինչ պէտք է անէին մեր կանայք կամ
երեխաները, որոնք արեւնթ չէին խմում:
Մեղ տղամարդկանց համար անհամեմատ աւե-
լի հեշտ էր: Մենք բոլորս էլ գինարներ էինք
և ամբողջ օրը քաղաքում կամ գինալարժու-
թեամբ և ուրիշ գործերով էինք զբաղված,
կամ թէ չէ քաղաքի սահմանների վրա փորե-
լով ու շինելով: Եւ կարող եմ ձեզ հաւատա-
ցնել, որ այդպիսի աշխատանքները ճիշդ որ
մարդկանց տաքացնում են: Բայց երբ մենք
երեկոները տուն էինք վերադառնում, մեր

յուլիսի 26-ին 100 հոգի: Իսկ զբա կողքից պարսիկ կառավարութիւնը միշտ հերքում է...

—Բազում լրագրողները կրկին մի չափազանց տխուր լուր են հաղորդում: Մովսէս կենտրոնական բժշկական վերահսկելի կայարանը հա-

ղորդել է քաղաքի բժշկական-սանիտարական ինստիտուտի, որ վերջինս ուստիկանութեան միջոցով բարենպաստ խիստ հակոցողութիւն նշանակե-

լու Պարսկաստանի խօսքայով վարակված տղերքից եկած Արաւ Մէհտի-օղլիի վրա, (Սա- լեանի փողոց, Գաղաշէկի տուն):

Այս գէպը մասշնայն պարզ է, մարդու ա- նունը յայտնի. ուստիկանութեան աչքից չէ կարելի թաքնել: 26 կարելի թագնել և նոր

եկած միւս 26 անձերի հասցենքը, որոնց մա- սին հաղորդված է բազուի ուստիկանապետին: Բայց թագնել են արդէն մի քանի օր

առաջ Պարսկաստանից եկած մի քանի թուր- քեր: Նրանք փարսիկ, հետեւեւ կողքից են— չեն ուզում յայտնվել ոչ ուստիկանութեան, ոչ էլ բժշկութեան ներկայացուցիչներին:

Ահա, ընթերցող, տխուր լուրը, որի վրա մի քիչ կանգ առնենք արժէ, որովհետեւ նրա արմատը շատ խոր է:

10.

ԳԱՐՁԵԱԼ ԹԵՂԱՆԻ ԽՈՒՆԴԱՅԻՆ ՄԱՍԻՆ

Պօլեւան Համալսարանի և Գուրգիս մասն թէն- րան, իր սկզբնական շրջանում մեծ քանակու- թեամբ գոհեր իւրից արտադրի բազմազան բնա- կիչները: Զոհերը գլխաւորապէս տալիս էին պարսիկները, այն էլ ի հարկէ, նրա աղքատ, աղէտ ու կեղտոտ դասակարգը: Յուլիս ամսի երկրորդ կիսում խօսքայի թէն: րանում սկսեց թուլանալ և իր ազդեցութիւնը գրեթէ բոլո- րովին կորցնել, ինչի չը իշխեց հիւանդու- թեան և մահացութեան այն չնչին և առանձ- նակի գէպերը, որոնք երբեմն երբեմն երևան էին գալիս մայրաքաղաքի այս կամ այն յետ ընկած թաղերում, որոնք հաւանօրէն խօս- քայի վերջին շունչի արտադրութիւններն են թէն: րանի վերաբերմամբ: Մենք թէն: րանից շարունակ մահաւոր նամակներ ենք ստանում, որոնք մեր վերեւում առանձին են հաստա- տում: Գլխաւոր ապացոյցը մեր առանձինքն այն փաստն է, որ վերջին օրերս ամբարնոց գնա- ցողները սկսել են նորից թէն: րան վերադառ- նալ Հայ և եւրօպայից ազգաբնակչութիւնը շատ չնչին գոհեր է ստել: Յուլիսի 26-ին անդիլանական դիւանատան մօտ 14 տարեկան ջուլպայեցի մի հայ օրիորդ վարակվում և կարճ ժամանակից յետոյ մեռնում է: Յուլիսի 25— 28 հիւանդութեան և մահացութեան մի քանի գէպերը պատահել են միայն թէն: րանի Ձա- րապատկառ թաղում և բազարի այն մասում, որտեղ խմբված են գերը (կրակապաշտ) վա- ճառականները:

Պարսիկ կառավարութիւնը նորերս թէն ուշ, բայց մի շատ նպատակաւոր կարգադրու- թիւն արեց, որ բաւական կը նպաստի խօս- քայի թէն: րանում իրապէս վերջանալուն: Արդէն մի քանի օր է, որ կառավարութեան հրամա- նով կողպվել և կնքվել են թէն: րանի բոլոր հայերի, հրէաների, ասորիների և գերբերի

սինեակը դիակառնողի նման ցուրտ և սարսա- փելի էր, օգտակար սեպագած ու հանդած, երե- խանքերը իրանց վերմակները տակ կծկված, կանայք վերաբերվածներով և աղուլներով փա- թաթված, մենք սեղմուց էինք ստան ձեռքեր և համբուրում այնպիսի ցուրտ շրթունքներ, որոնք փայտալը կարծես ստուգել էին:

Վրա հասաւ ծննդեան տունը: Տօն ասացի: Վիշտն ու կարիքը այն ժամանակ իրանց դա- րակութեամբ էին հասել և մեր աչքերը մի- միայն հանող արեւն էին տեսնում, ուր մնաց, որ նրանք օրացոյցի կարմիր գոյնը կարողա- նային նկատել: Թեզձձ մահուկներ: Քաղաքի պաշտօնները խլել էր նրանց մարմեր և անմեղ ուրախութիւնը: Այդ տարին նրանց համար ծնունդը այն ևս գոյութիւն չունէր: Դեկտեմ- բերի առաջին շաբթիւն փոքրիկ Լուիզան ին- ձանից հարցնում էր, թէ արդեօք չար պրու- սացիները գոնէ իր խաղըները Նիկոլին կը թողնեն: Բազմա անգամ մահելու, իսկ ծննդեան տանից մի քանի օր առաջ նա այդ մի և նոյն հարցը ինձ ուղղեց ծննդեան մահական մասին: Երկու անգամ էլ ես Լուիզային պատասխա- նեցի, որ չեմ կարծում ոչ Նիկոլը և ոչ էլ ծննդեան մահուկը այս անգամ կարողանան իրանց սպասող մահուկներին այցելել, իսկ հետեւեւ տարին նրանք հաւանօրէն իրանց սիրող երեխաներին լաւ կը վարձատրեն: Լուի- զան տխուր հայեացք ընդունեց. չէ՞ որ դժուար

(կրակապաշտ) գիւնեաները, որոնք խօսքայի տարածվելուն և մեծ չափեր ընդունելուն շատ էին նպաստում: Մարդիկ շարունակ խնդում ու հարբում են այդ գիւնեաներում, ընկնում են փողոցները, վարակվում են խօսքայով և ի- րանց կողմից էլ ուրիշներին են վարակում: Գիւնեաների փակման մեծ ծառայութիւն են մատուցել պարսիկ մօլանները, որոնք ստիպել են կառավարութեան այդ քայլը անելու:

Ասիլից օգուտ ենք բաղում այստեղ նայե- ւէս յիշելու, որ Կալակթայում պարսկերէն լեզուով հրատարակվող «Հար-Ուլմաթին» օրաթերթը իր վերջին համարում մի շատ գո- վաստանական յօդուած է նուիրել Պարսկա- Հնդկաստանի առաջնորդ Ալիաբեկ Սահակ արքայապետին, բացատրելով նրա վերջին քա- լաքայական ձեռնարկած ճանապարհորդու- թեան նպատակը: Այդ յօդուածը ասիլ է տուել վերջին յայտնի թերթի խմբագրու- թեան և մատնացոյց անելու հայերի և պար- սիկների համերաշխութեան անհրաժեշտու- թեան օգտակարութեան վրա: Այդ հարցի իրականացումը այնքան էլ հեշտ ապագային չէ պատկանում, աշխարհում է «Հար-Ուլմա- թին»-ի խմբագրութիւնը:

11.

Լ. Բարայան

Թիֆլիս.

ՆԱՄԱԿ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐՈՎՈՒՅՑ

Օգոստոսի 3-ին

Կիրակի, օգոստոսի 1-ին, տեղիս քաղաքային ժողովարանի ձևարային դահլիճում կայացաւ Մօսկվայի օպերայի արախտ Ա. Կոստանեա- նի և Պետերբուրգի կօնսերվատօրիայի ուսա- նողուհի օր. Վ. Արծրունի համերգը: Մրադի- րը բաւական հարուստ էր կազմված: Դահլիճը համարեա լիքն էր:

Երգիչ Ա. Կոստանեան ունի անպայման ե- րաժշտական ճաշակ և բնական շուրճը: Բու- լիւնտէն, Մէյքլէքեր, Գրեյք և այլ կոմպօզի- տօրների երկերը նա կատարեց մեծ աշխու- թեամբ: Մանաւանդ ճաշակով երգեց «Պայա- ներ» օպերայից (երաժշտ. Լէօն Կօվալօւի) «ԱՄԵՆԱ ՍԱՅԱՆ» արիօդոն: Այդ երգի թախիծը և խանգը, իր արեւմտահայ ձայնով և վարժ ներանդներով, նա արտիստիկ կերպով արտա- յայտեց: Շնորհալի երգիչը այդ երգերով կա- տարեալ գեղարուեստական հաճոյք պատճա- րեց մեզ: Գեղեցիկ երգեց մեր հին և սիրելի «Կոնսեր» (ձայնագր. Կլէօպօլսկոյ): Եւս- երկը «Մի լաւ, բլբլբ» երաժշտութիւն է. Բաղդասարյանի՝ պ. Կոստանեան կատարեց առանձին զգացմունքով: Այդ բոլանք կէս եւրօպական և կէս ասիական մուղիկա ունի: Միւս հայերէն երգերը համեմատաբար թույլ էին և այդ նրանից, որ մեր երգիչները, առ- հասարակ, շատ քիչ ժամանակ են գոհում ա- րեւելեան և մասնաւորապէս հայկական երաժշ- տութեան ուսումնասիրութեան:

Օր. Վ. Արծրունի ունի մարուր, հնչիւն ձայն (սակի զրամատիկական) ոչ մեծ դիա- պազօնով, սակայն զեռ մշակման կարօտ է: Օրիորդի երգին պակասում է զգացմունք և արտայայտութիւն (expression) և այդ մա- սամբ նրանից, որ նա զեռ իրան ազատ չէ

էր նրան միխթարելու: Նա բաւական անհամ- րեւութեամբ ապասել էր այս ծննդեան տօնի հանդիսին, իսկ հետեւեւ ծնունդն էլ ի հարկէ սովորական ժամանակից վաղ չէր կարող հա- տնել: Սակայն ես չէի կարող Լուիզային ոչ մի կերպով օգնել, ոչ ես և ոչ էլ կիսա արամա- ղութիւն չունէինք խեղճ երեխային տօնական ուրախութիւն պատճառել:

Ճիշդն ասած, Լուիզան էլ տրամադրութիւն չունէր ուրախութիւն վայելիլու: Նա ամբողջ ձեռքը հիւանդ էր եղել և հնչեց ծննդեան երեկոյան նրա թագնված հիւանդութիւնը յան- կարճակի վտանգաւոր կերպով երևան եկաւ: Լուիզան հազից տանջվում և սաստիկ տեն- դում էր: Մենք երեխային պատկերներ ան- կողմում և իսկոյն ուղարկեցինք մեր բժշկի ետեւից:

Կիսա շատ անհանգիստ էր, իսկ ես արտատրոփ ապշանում էի բժշկի գալուտեանը: Վերջապէս բժիշկը եկաւ: Մենք լուռ կերպով ողջունե- ցինք նրան, իսկ նա մօտեցաւ փոքրիկ հիւան- ղի անկողնին: Մենք երկուստ՝ ես և կիսա, սաստիկ լաքված դիտում էինք նրա գէմբի իւրաքանչիւր գիծը և նրա աչքերի հայեացքը: Մենք նոյն իսկ չէինք համարձակվում շնչել: Բժիշկը մեր հին և սիրելի ընկերներէն մէկն էր, որի հետ Լուիզան սովորաբար շատ էր սիրում խաղալ: Բայց այս անգամ Լուիզան չը ճանաչեց նրան և իր ձեռքերով հրեց բժշ-

կուտ բեմի վրա: Նրա երգածներէրց համեմա- տաբար աջող էին մի քանի դուէտներ, որ եր- գեց պ. Կոստանեանի հետ: Գոհացուցիչ չէր օրիորդի երգած «Հալար երանին» (երաժշտ. Պարսի-Բէկեանի), որի թէ բառերը և թէ ե- ղանակը ճիշդ չէին: Բայց, չը պէտք է խտա- պահանջ լինի.—ամեն բանի մէջ փորձառու- թիւնը առաջին տեղն է բռնում: Ցանկանում ենք օրիորդին անպատճառ ետանդ և աջողու- թիւն ապագայ երաժշտական գործունէութեան մէջ:

Շնորհալի կերպով համերգին զաշնակցում էին օր. օր. Մ. Տիգրանեան և Ս. Արծրունի: Օր. Մ. Տիգրանեան դաշնամուրի վրա առան- ձին նուագեց «Չարգեան» պարսկական ֆան- տազիան (փոխադրութիւն յայտնի երաժիշտ Ն. Տիգրանեանի) և արժանացաւ բուռն ծա- փահարութեան:

Հասարակութիւնը վարձատրեց շնորհալի երգիչներին երկարատեւ ծափահարութեամբ: Օր. Վ. Արծրունին ստացաւ ծաղկեայ փունջ: Արմէն Տիգրանեան

ՆԱՄԱԿ ԱՆԱԼՅԱՆՈՒՅՑ

Յուլիսի 31-ին

Պօլեւան քաղաքային տեղիս երիտասարդ- իւնեիքէնտ պարուններին, կարծես, իրանց քնից արթնացրեց: Տեղական ուստիկանու- թեան կարգադրութեամբ նշանակված են կա- մաւոր սանիտարական խմբի որոշված քա- ղաքամատերում հսկելու իրանց յանձնված տե- ղերի վրա: Ժողովուրդը, կարծես, տրամադր- է անկախ հիւրին չընդունելու: Սանիտարական անդամները մեծ ետանդով գործում են:

Քաղաքը վարձել է ժամանակաւորապէս մի քանի սայլեր, քաղաքի շուրջը եղած աղբ դե- ալ կամ որոշված տեղերը թափելու համար:

Թէն սանիտարական անդամները ստիպում են ամեն մի քաղաքացու իրանց բնակավայ- րերը մաքուր պահելու, բայց դա ամբողջովին չէ իրադրվում. այսօր-վաղը վարձված սայ- լերը քաղաքացիներին առաջվայ լցրած աղբերը կը թափեն որովայն տեղերը, բայց որովհետեւ շատ շատերի համար այդ աղբանոցներն ու զետեղ հեռու են, ուստի նրանք կամ պիտի դարձեալ կեղտոտ պահեն իրանց շուրջը կամ թէ ծածուկ ապականեն քաղաքի շրջակայքը: Ճիշդ է, տուգանքը որոշ չափով պակասեցնում է այդ վտաւ սովորութիւնը, բայց արժանա- խիլ անկ չէ կարող, այնպէս որ քաղաքը դարձեալ կեղտոտ կը մնայ, չը նայած անդամ- ների աշխրջութեան:

Իսկ աւելի լաւ չէր լինի սեփական սայլեր ունենալ (դա մասնաւոր անհրաժեշտ է կա- նալիզացիայից դուրի Ախալցխային), որոնք որոշված ժամանակ փողոցներին և տների հա- տաքած աղբը ամեն օր տանեն, թափեն ուր հարկն է. այն ժամանակ մաքրութիւնը կը տի- րէ և անդամներն էլ այնպէս «քափ ու բըր- տինք» մէջ չեն մտնի, ինչպէս այժմ:

Կարելի է քաղաքի անտեսները ստնի. «այս, լաւ է, բայց ուր է աղբան միջոց, քաղաքը աղքատ է»: Այդ պարուններին բաւական է մատնանել անկ իրանց հարեան փողբիկ քա- ղաքը, որը աւելի աղքատ է Ախալցխայից. դա կին, երբ վերջինս աշխատում էր Լուիզայի մաղբեր նրա տնդոտ երեխից հեռացնել և նրա գրգռված դարկերակը ընկնել:

—Վաղուց է ձեռք մօտ չեմ եղել, բայց կար- ձեմ ձեռք յայտնի է, թէ որքան մեծ է վիրա- ւորվածները թիւը: Հիւանդանոցները գրեթէ լցված են... սկսեց բժիշկը աղբատալից եղա- նակով մեր փողբիկ երեխային ընկնելու ժա- մանակ:

Ի հարկէ, ի հարկէ, բայց ինչ էք կարծում մեր Լուիզայի մասին:

Բժիշկը ակամայ կերպով փայտաց:

Ի ժուաք չէ լաւ խորհուրդ տալը, ասաց նա առանց վարանելու, բայց մի և նոյն ժա- մանակ մատնելով իր արհեստականութիւնը: Լուիզան զարմանալի կերպով նիհարել է այն օրից ի վեր, երբ ես նրան վերջին անգամ տեսայ: Պէտք է նրան լաւ կերակրել: Ուրիշ հանգամանքներում ես ձեռք խորհուրդ կը տայի, որ Լուիզային տալիք հաւ, հաւկիթ, չը թողնել նրան չափաւոր տաքութիւն ունեցող սենեակից հեռանալու, բայց այժմ... Ցանկալիք նա նկա- տեց սեղանի վրա ընկած այն հացի կտորը, որ մեղ տուել էր քաղաքային վարչութիւնը: Ուրիշ մասին մէկ է զուարճաբաւ տուել էք, թէ այդ հացը իր մէջ ամեն ինչ պարունակում է: Ի միջև այլոց և ցորեն:

—Յամենայն դեպս, կարող էք նրան լաւ կերակրել, շարունակեց բժիշկը. կարճատեւ լը-

Ախալցխայէն է, որը անցեալ տարի քաղաքի անձեռնմխելի փողից սեփական սայլեր շինել առեւց ու տանտէրերի վրա բաժանելով այդ գումարը, անշարժ կալուածներին հետ կայցրեց, որով կարողանում է թէ ծախք ծածկել և թէ քաղաքը կեղտից ազատել ընդմիշտ:

Մի համեաւ խորհուրդ էլ ցանկալի է, որ անդամները իրանց առեւծ արտօնութիւնները ի շարք գործ չը դնեն, տուգանքի պոչից չը բռնեն, այլ աւելի աշխատեն հասկացնել ժո- ղովուրդին, թէ ինչ ֆախսեր կարող է առա- ջացնել կեղտոտութիւնը:

Յուլ. Բարսեղեանց

ՆԱՄԱԿ ԽՈՒՆԴԱՅԻՆ

Մանգլիս, օգոստոսի 4-ին

Օգոստոսի 1-ի «Մշակի» 163 համարի ներքին լու- բերում երեւց մի թերթագրութիւն, որտեղ լրատու մեղադրում է պ. Միլոյեանին, որ նա յուլիսի 23-ի Մանգլիսում խաղաղված «Չոնի փոխարէն գոն», իրա- տուր չունէր այդ ներկայացումը «Գրամատիկական արտիստների ներկայացում» անունով: Պ. լրատուն սխալվում է, քանի որ Մանգլիսում խաղալիս ունի «Գրամատիկական դերասանական» խումբ, կազմված տ.տ. Սաթրիկ Չաչկեան, Վարդուհի, Անահիտ, օր. Հայկանուշ, պ.պ. Միլոյեան, Չաչկեան և այլոց: Եւ եթէ առաջին ներկայացումը չէին մասնակցում ամ- րող խումբը, պատճառը այն էր, որ «Չոնի փոխարէն գոն»-ում միմեայն մի կանացի դեր կայ և այն էլ կա- տարում էր տ. Անահիտը, նոյն խմբի դերասանուհինե- րից: Իսկ երկրորդ ներկայացումը այդ խմբի «Մանուշ», որտեղ կանացի դերեր շատ են, մասնակցում էին ար- ղէն բոլոր անձները այդ դերասանական խմբի:

Ի դեմք խմբի Սաթրիկ Չաչկեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստոսի 4-ին, երեկոյեան տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի արտակարգ նիստը: Նիստը բացումից առաջ կատարվեց գոհաբանական մաղթութեամբ խորհրդարանի դահ- լիճում, իրը նշան արտաբերվել գոհաբանակու- թեան Թագածառանգ Ցեաքեվիչ Մեծ Իշխան Ալեքսէյ Նիկոլայեւիչի ծննդեան համար: Մագ- թանքից յետոյ բացվեց արտակարգ նիստը: Որոշվեց ընկ առ ոտս Նորին Կայսերական Մի- ծութեան Թիֆլիսի քաղաքային խորհրդի ա- մենահպատակ զգացմունքները և սէրը Նորին Կայսերական Մեծութեան Թագածառանգ Ցե- արեվիչի ծննդեան առիթով և ինդրել թույլ- տուլթիւն Թիֆլիսում պօլիտեխնիկում հիմնել, անունակելով նրան «Ալեքսէյեան»—ի պատիւ: Նորածին Թագածառանգ Ցեաքեվիչի: Պօլի- տեխնիկումի միացման ծրագիրը մշակելու և նրա համար անհրաժեշտ միջոցները ձարե- լու համար ընտրվեց մի նոր յանձնաժողով, որի անդամներն են Յ. Մ. Ալիխանեան Գ. Մ. Բաբեան, Լ. Գ. Եւանգուլեան իշխան Գ. Մ. Թումանեան, Մ. Վ. Լուսինյեւիչ և Ռ. Ա. Յով- հանէսեան: Այդ յանձնաժողովին յանձնված է սեպտեմբերին ներկայացնել այդ մասին ման- րաման գեղեցուցում: Որոշվեց նոյնպէս ներկի քաղաքի ամենապարզաւ աղքատներին խորհրդի պատիւներով մի քանի քաղաքային 20,000 բուրբի: Բացի դրանից, Ժողովը զբաղվեց Կուր գետի աջ բազուկի հարցով. որոշվեց գնել Պապուկից 300 բատ. սաժէն հողը 45,000

առութիւնից յետոյ, քաղաքի պաշարումն էլ հո- ւանօրէն շուտով կը վերջանայ, պաշարումն հօ- յախտեական չէ շարունակելու: Իսկ այժմ մի բան որ անհրաժեշտ է, իւրաքանչիւր երկու ժամը մի անգամ պէտք է մի բաժակ տաք թէյ տաք:

Կինս յուսահատական հայեացք ձգեց ինձ վրա:

—Տանը ոչ փայտ և ոչ էլ ածուխ ունենք, միմեջաց նա դողդոջուն շրթունքներով: Մե- նեակում տիրեց մեռելային լուսութիւն, որ երբեմն խանդավառում էր Լուիզայի ծանր շունչ- չառութեամբ ու սաստիկ հազով: Այսօր ես ինձ չեմ կարող հաշիւ տալ, թէ ինչ էի զգում այն բազուկի ինձ համար աւելի լաւ էր մեռած, քան կենդանի լինել: Ամենից առաջ բժիշկը ընդ- հատեց մեր լուսութիւնը: Նա շատ լուրջ էր և ասաց. «Տաք թէյը անհրաժեշտ է, եթէ դուր ոչ փայտ, ոչ ածուխ... սպիրտ էլ չունէք» (Կինս սաստիկ վշտացած թափահարեց իր գլուխը «ոչ» ասելով): Ձեր հարեան կնոջ մօտ էլ չի լինիլ: (Մի և նոյն պատասխանը) Այն ժամանակու ուրեմն, ձեր կանխարարներից որ և է մէկը պէտք է գոհեք և այն էլ իսկից, որովհետեւ պատուիրածս թէյից շատ բան է կարված»:

(Կը շարունակվի)

բաղադրելու, բանդերի նրա վրայի ջրադաշտը և լըց-
նել ու մարերի այդ աղտոտությունը:
Թիֆլիսի բաղադրելու վարչությունը երեկ
ամսին 5-ին, վճռեց ի պատիւ Նորին Կայսե-
րական Մեծութեան թաղամասանց Ալեքսեյ
Նիկոլաևիչի վարչությունն մէջ ծառայողներին
ամսին 7-ին և 14-ին աղաատել պարագայունը-
հերկից:

Ինչպէս յայտնի է «Մշակի» ընթերցողներին,
Թիֆլիսում գործող է Ժամանակի և ձրի ձաշա-
րանների ընկերությունը ձեռնարկած էր վեր-
ջերս մի էջանագին թէյաւ արաւ բաց անելու,
առաւելապէս ոչ հարուստ և բանաւոր գաղա-
կարգի համար: Այժմ հաճութեամբ կարող ենք
յայտնել, որ այդ ձեռնարկությունը արդէն ի-
րագործված է և թէյարարն այս օրվանից
սկսած գործում է Օլգինսկայա փողոցում իշխ-
նագործողի տանը: Անկասկած ցանկալի է,
որ նմանօրինակ ձեռնարկություններ բացվին
նաև բաղադրելու ուրիշ մասերի համար:

Թիֆլիսում օգոստոսի 1 և 2-ին օրը ցրտեց
զգալի կերպով և ջերմաչափը գիշերները իջ-
նում էր մինչև 16 և 15 աստիճան ըստ Բե-
մուրի: Այնուհետև թէյն օրը դարձաւ տաքա-
ցաւ, բայց այլ ևս չէր կայ աստիճայ տօթը և
գիշերները բաւական հով է անում:

Այսքի առաջ ունենալով այն մեծ հետա-
քերտութիւնը, որ ներկայացնում է այժմ ման-
ջութեան պատերազմական բեմը, մենք «Մը-
շակի» վաղվայ համարում կը գետնիցը կա-
հանի շրջակայքի բարեկեցի:

Շուշվայ գաւառի Սուքիսկի ուսարանակ
գիւղի համարեալ բոլոր ցանքանիւն այս ամառ
ոչնչացան կարկուտից. ազգաբնակիցիւնը
մնացել է ոչ միայն առանց ձմրան պաշարի,
այլ և առանց ցանկու հացահատիկների: Այդ
աչքի առաջ ունենալով, Գանձակի նահանգա-
կան վարչութիւնը միջոցով է Կովկասի գըլ-
խաւոր վարչութեանը տալ Սուքիսկի գիւղին
1,000 լուրի նպատակ, արտերը ցանկու համար
հատիկներ գնելու և 2,500 ռ. կերակրվելու
համար:

Ներկայ օգոստոսի 3-ից Վրացիական թա-
ղաքում արդէն սկսել է բանիլ էլէքտրաբարձը:
Ուրեմն այդ երկրորդական բաղադրելու կանխից
մեր մայրաքաղաք Թիֆլիսին:

Բաղադրելու լրագրիւնները հաղորդում են, որ վեր-
ջին ժամանակներս այնտեղի նոստրոններին
մօտ բաւական անել են մուրհակները բողբո-
տալու գործողութիւնները: Դա պարզ նշան է,
որ նախաքաղաքում գործերը կանգ են առել:

«Է. Ա.» լրագրիւրը հաղորդում է, որ ինքը
հաստատ արբիւրից լսել է, թէ Պետերբուր-
գում դպրոցական շրջանների հոգաբարձուներին
ընդհանուր ժողովու սկսվելու է ներկայ օգոստո-
սի 7-ին: Այդ ժողովում, ինչպէս պնդում է
իշխման լրագրիւրը, բաղադրելու ուրիշ հարցերի
շարքում վճռվելու է և հրէա երիտասարդու-
թեանը միջակարգ և բարձրագոյն դպրոցնե-
րում ընդունելու կամ ընդունելութիւնը սահ-
մանափակելու, նոյնպէս և հրէաներին ուսուց-
չական պաշտօն յանձնելու ինքնիւնները:

Լրագրիւնները հաղորդում են, որ Կիւիւլիւպո-
ցական շրջանի հոգաբարձուներ կին-բոլիշ Զեմ-
նախովային հաստատու է ս. Վլադիմիրի հա-
մալարանի կլինիկայի երեխաների հիւանդու-
թեան բաժնի «շտապի» օրգինատօր:

ՇԻՐԱԿԻՅ (Կարսի գաւառ) մեղ գրում են.
«Յուլիս ամսի 30-ին, երկնային ժամը 5-ին
տեղացող յորդ անձրևի հետ նմանը չը տեսն-
ված կարկուտը բոլորովին ոչնչացրեց թաղա-
վանց գիւղի ամբողջ ցանքերը, իսկ մասամբ
ձեռնեց Կարմիրվանը, Բայրաբաբա, Մադրակ,
Դուրուտու և Բենակ գիւղերի ցանքերին: Անձ-
րևից գոյացած հեղիւը կոտորեց և բռնեց տա-
րաւ իր հոտանքի հետ 76 հատ հորթ և մուր,
մի լուծ եղ և մի գոմէ: Թաղաքեանդիւններ
գրութիւնը անտանելի է, գիւղի տանուտէրը
մի բանի մարդկանց հետ կեւ Լիզնիշտալ
գիւղէն և յայտնեց անցըն իսպան տեղական
դաւառապետ պ. Նավոյկուն, որ անմիջապէս
շտապեց գնալ Թաղաքեանդ, տեսնել նրանց
ձեռնարկած արտերը և կազմել արձանագրու-
թիւն, որ գեկուցանէ Կարսի պ. նահանգապե-
տին օգնութիւն խնդրելու: Այդ գիւղը, որ
բաղկացած է 21 տանից, շատ աղքատ է: Գա-
ցից: Կանգնած և Գայիլ սարերը կը բացնեն հա-

ւառապետը յուզված սրտով ցաւ յայտնեց
թաղաքեանդիւններին կրած ամենածանր վնասի
համար, ինչո՞ք գիւղացիները դեռ նոր էին
սկսել արտերը բաղադրել, երբ կարկուտը մի րո-
պէի մէջ ոչնչացրեց բոլոր բուն նշանակու-
թեամբ նրանց ցանած և դեռ չը հնձած ար-
տերները»:

ՆՈՐ-ԲԱՅԱՍԵՏԻՅ մեղ գրում են. «Մեր գա-
ւառում անասունների մէջ «գարաղ» կոչված
հիւանդութեան նշաններ են երևում: Այդ ցաւը
մեծ վնաս է հասցնում հողագործ դասակար-
գին, որի թիւ ու թիկունքն են համարվում
նրա լծակն անասունները, մասնաւորապէս
վայ աշտ միջոցին: Երևանի կողմի մի քանի
գիւղերում էլ ձեռնարկ երևաւու պատճառով
սայլի երթեկութիւնը այս բանի օրը դադա-
րեց Նոր-Բայազետի և Երևանի միջև: Դա ան-
շուշտ վատ է ազդելու տեղական բրէհտա-
րութեան վրա»:

ԱՆԱՆՏԱՆՈՒՅԻՅ մեղ գրում են. «Անցեալ
շաբաթ, դերասան Արմէնեանը իր ամուս-
նու հետ, տեղական սիրողների մասնակե-
ցութեամբ մի ներկայացում տուեց Արա-
թումանի ամառանոցում: Մարգարէն են «Հիւր»
և «Աղաւ և եւա» դրամաները: Մարգ, որ-
քան լսեցինք, թէ նիւթապէս և թէ բարոյա-
պէս աշող է անցել: Դերասան Արմէնեանը
մտադիր է այս օգոստոսի սկզբներին ներկա-
յացում տալ Ախալցխայում էլ: Որքան գի-
տները, դերասանը առաջին անգամն է, որ
մուտք է գործում Ախալցխայում, ուստի յոյս
ունենք, որ մեր հասարակութիւնը սիրով կը
յաճախէ նրա ներկայացումներին և նիւթապէս
կաշակեց ու կը խրախուսէ»:

ԼԵՋԱՆԻՅ (Լոռու գաւառամաս) մեղ գրում
են. «Ահա երբ օր է, որ այստեղ ամեն օր
անգաղաք անձրև է գալիս: Թէև գիւղացիները
իրանց խոտերը հնձել, բերել դիզել են, բայց
այնու ամենայնիւ արտերը գտնվում են բա-
ւական խոնավի միջակի մէջ, որովհետև սրա-
նից մի քանի շաբաթ առաջ կարկուտ էր բա-
ւական քիտա հարցերը, այժմ էլ մեկն է լոյս
ընկել: Այսօր էլ, օգոստոսի 1-ին, երկինքը
ամպեց, կայծակը փայլատակեց, գոռոցը սկըւ-
վեց, ժողովրդի սիրտը սեպացաւ, կարծելով, որ
իրանց արտերը բոլորովին ձեռքերը լուս-
ցին: Այնք վաղեց գնաղակները բաշխու, մի
ուրիշը խաչն ու աւետարանը կը կողոպտեց
բերելու, իսկ կանայք կանգնած իրանց տանի-
քերի վրա, ձեռքերը երկինք բարձրացրած,
աղի արցունքներ թափելով աղօթում էին, որ-
պէս զի իրանց համը ու հանդստամբը աղա-
տահին երկինքը բարկութիւնեց: Այդ օրը միայն
յուրդ անձրև կեւա: Նոյն օրը ժամը 7-ից տե-
ղաց այնպիսի հեղիւ, որ մինչև առաւօտն էլ
արտերի միջով ջուր էր վալում: Մի խօսքով,
մեր գիւղացիները բաւականին խոնավի միջա-
կի մէջ են»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Պոս-Սրսուի մասին տեղեկութիւններ. «Neue
Freie Presse» լրագրիւրը տպում է Պոս-Ար-
տուրի մասին ստացված տեղեկութիւնների
հաւաքածուն: Նորերս Չիֆու եկաւ արևելեան-
ասիական ընկերութեան կառավարիչը պատե-
մի բանի քանակներով և մեծ բազմով: Դա
թիւրի էր Պոս-Արտուրը յուլիսի 23-ին, այդ
ժամանակ եւրոպացիները հասել էին ամբու-
թիւնների արտաքին գծին և այդտեղ կանգ
էր առել նրանց առաջխաղացութիւնը: Ռուս-
ները—պատմում է նա—դիմադրեց նահանջին
էին այդ գիւղերի վրա, որպէս զի ցոյց տան
վերջին հոգը դիմադրութիւնը: Ամեն օր բա-
ղաբում նուագում է երաժշտութիւնը, լրա-
գրիւնները հրատարակում են արտակարգ յաւե-
լումներ, խանութները և գրասենականները բաց
են: Սակայն նորերս 12 դիւմանոց մի ուսմը
պայմանեց բաղադրելու մի խմբի մօտ և սպա-
նեց 16 հոգի: Միաժամանակ Չիֆու եկաւ մի
ուրիշ բաղադրեց, Սուգրա անունով: Նա ա-
նում է, որ իր մեկնելիս, եւրոպացիները
կանգնած էին ամբութիւնների գլխաւոր գծի
վրա, որ ձգվում է Աղաւեան ծոցից մինչև
Դաղուշան: Ռուսները նախաժողովը պատրաստ-
վում էր դուրս գալ նախահանդարից և նաւերի
կարկառական վրա դիզել ցերեկ 3,400 մարդ
էր աշխատում: Երկու անգամ եւրոպացիները
վերցրին Գուգանեան բարձրութիւնները և եր-
կու անգամ էլ սուսները յետ վերցրին նրա-
ցից: Կանգնած և Գայիլ սարերը կը բացնեն հա-

մար, եւրոպացիները անընդհատ կուգէին
յուլիսի 2-ից մինչև 29-ը (ն. տ.): Որպէս զի
կարողանան այդ երկու բլուրների միջև ըն-
կած հովիտը թողնել, եւրոպացիներին մի-
խումբ կամեցաւ ետեւ կողմից ծանծաղուտով
անցնել, ժայռերի տակ, բայց այդտեղ նրանք
ամենքը կոտորվիլ են Դաղուշանի մօտ կանգ-
նած «Բօրը» թղթանօթածիկ նաւակից: Եւ-
րոպացիներին մի վաշտ յուսահատաբար յար-
ձակվեց ուղղակի գնեկաւ Ֆօկի շտաբի վրա,
բայց ընկաւ խաչած և կրակի տակ և ապա են-
թաքվեց սուրիների հարուածին: Այդ վաշ-
տից կենդանի մնացին միայն 7 հոգի: Կուգ-
ժամանակ եւրոպացիները ափ իջեցրին հեծե-
լաօրքը երկու կրէյսերների պատասխա-
րութեամբ: Եւրոպացիներին կորուստները այդ
անգամ, արդարեւ, հսկայական էին. նրանց
ամեն մի բայլը տանում էր նրանց դի-
մակների վրայով և երբորդ օրը լուծվող
գիւղիներին հոտը անտանելի դարձաւ: Ռուսաց
զորամարտիկ կանի այն, ինչ որ այդ դէպ-
քային իրաւունքի խախտման ամբողջ պատաս-
խանաւորութիւնը կը ձգէ իր կապիտանի վրա
և առհասարակ կանի այն, ինչ որ այդ դէպ-
քերում պէտք է անել: «Standard» լրագրիւրը
տպում է, որ եւրոպական ծովագնացները Չի-
ֆուում խախտեցին Չիֆուստանի չէզոքութիւ-
նը ամենախախտուակ ձևով: Չիֆուստանը պէտք
է համապատասխան միջոցներ ձեռք առնէ,
այլապէս կենթարկվի բէպետախալի Ռուսաս-
տանի կողմից: Եւրոպացիները կառավարութիւ-
նը, հաւանքեց, խոհեմաբար կը վարվի և կը
տայ Ռուսաստանին իրականաբար բաւարարու-
թիւն: Անկասկած, այդ բանը անելու խոր-
հուրդ կը տայ նրան և բրիտանական կառա-
վարութիւնը: Ամենաստիկան թշուառութիւն
կը լինէր եւրոպայի և նրա հետ ամբողջ աշ-
խարհի համար, եթէ բոլոր ջանքերը, որոնք
ուղղված են սահմանափակել պատերազմը,
ապարդիւն անցնեն: (T. A.)

«Եւրոպայի» մալի առիթով ծագած խորհու-
մեր: Այդ աղանախուկ կապուցիներին կող-
մից գրաւվելու առիթով բազմակիս տարա-
ձայնութիւններ են ծագել: «Times» լրագրիւրը
տպում է, որ, անկասկած, եւրոպական միջադ-
քային իրաւունքի խախտման ամբողջ պատաս-
խանաւորութիւնը կը ձգէ իր կապիտանի վրա
և առհասարակ կանի այն, ինչ որ այդ դէպ-
քերում պէտք է անել: «Standard» լրագրիւրը
տպում է, որ եւրոպական ծովագնացները Չի-
ֆուում խախտեցին Չիֆուստանի չէզոքութիւ-
նը ամենախախտուակ ձևով: Չիֆուստանը պէտք
է համապատասխան միջոցներ ձեռք առնէ,
այլապէս կենթարկվի բէպետախալի Ռուսաս-
տանի կողմից: Եւրոպացիները կառավարութիւ-
նը, հաւանքեց, խոհեմաբար կը վարվի և կը
տայ Ռուսաստանին իրականաբար բաւարարու-
թիւն: Անկասկած, այդ բանը անելու խոր-
հուրդ կը տայ նրան և բրիտանական կառա-
վարութիւնը: Ամենաստիկան թշուառութիւն
կը լինէր եւրոպայի և նրա հետ ամբողջ աշ-
խարհի համար, եթէ բոլոր ջանքերը, որոնք
ուղղված են սահմանափակել պատերազմը,
ապարդիւն անցնեն: (T. A.)

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒԻՐԵՐ

—Օգոստոսի 4-ին (ն. տ.) Հիւսիսային Գեր-
մանիայի Գրաքսփալը համալսարանական
փորձիկ բաղադրած բացվեց գերմանական մար-
դաբանների (անտրօպոմետրի) կոնգրեսը, որ
տեղեց երեք օր: Գերմանական մարդաբանների
ամենամեծ մասը ներկայ էր այդ կոնգրեսին
որի տեղութեան ընթացքում մի շարք գա-
նախօրութիւններ կարգադրեցան մարդաբա-
նական, նախապատմական և ազգագրական գա-
նախահարցերի մասին:

«ՄՇԱԿԻ» ՀՆՈՒԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԵՐ
4 օգոստոսի
ՄՈՒԿԻՆԵՆ: (Սեփ. թղթակ.): Այս օրերս
Պոս-Արտուրից եկան 92 մարդ ընտանիքնե-
րով: Այդ վերջին խումբն է, որին եւրոպացի-
ները բաց թողնել, յայտնելով, որ յաջորդ
շաբաթները կոչնչացվին և այժմ բոլորին
կը համարեն պատերազմական գերիներ: Պաշտ-
պանվում են նրանց յամառութեամբ: Դադա-
րացիներն սկսեցին մտնել զօրքերի շարքերը:
ՕՐԱՆ: 500 մարդկանց յարձակում գոր-
ծեցին Ֆրանսիական մի փոքր զօրաբաժնի վրա
Օրանից դէպի հարաւ, Ֆուրտի մօտ: 45 մա-
րդկանց սպանված են: Ֆուրտ է ուղարկված
200 մարդուց բաղկացած մի զօրաբաժնի:
ՊԱՐԻՅ: Դիւղակէ կարգադրութեամբ, օ-
գոստոսի 2-ին Տօկիո յանձնված է մի յայտագիր,
որը պարունակում է ուսուցիչ կառավարութեան
բողոքը «Ինչո՞ք են» ակնանաւոր գործի վն-
արքերմամբ: Կատարեալ հիմը կայ ենթադրե-
լու, որ այդ վիճակի հարցը կը լուծվի առանց
որ և է պետաւորութիւնների գլխավորաւորական
ձառնադրեցով:
ԿԱՐԻՍԹԱՆ: Ժամանեց Յուրան - Յուրանի
կայսրը:
ԼՈՒԿՈՆ: Տիբեթցիներին առաջարկված է
դաշնագրի ծրագրերը:
ԼԶԱՄԱՆ: (Բէյութէր): Իրերի գրութիւնը
կարծես լաւանում է: Դալայ-Լաման հետեւում
է գործի ընթացքին այն վարից, որ գործ-
վում է ուրիշ օրվայ հետաւորութեամբ: Լա-
մայի: Ամեն ինչ պատրաստ է նրա փա-
խուտի համար: Տիբեթցիները գլխաւորապէս

գլխաւորում են անգլիացիների պահանջին՝ վը-
նասները տալու մասին:

ՄԻՆՍԿ: Հրդեհեց ոչնչացրեց Վիլնայի հա-
հանգի Վլոժին աւանը, 60 վերստ հեռաւո-
րութեամբ Մինսկից:

ԼՕՆԴՈՆ: (Բէյութէր): Արած հարցապնդումին,
Բալթիկ պատասխանեց, որ կառավարութիւնը
հիմը ունի ենթադրելու, որ այն նաւերը, որոնք
կարող կը լինէին կրէյսերների վերածվել, այլ
ևս չեն դուրս գալ Սե ծովից և չէզոք նաւերը
այլ ևս չբառնոյ չեն անվի:

ՆԻՇՆԻ-ՆՈՎՊՈՐՈՒ: Մանուֆակտուրիստ-
ները տնտեսաւարային կոմիտէի միջոցով
հարց են յարուցանում ուսուցիչական մանուֆակ-
տուրը ֆինանսիայում ծախելու համար ար-
տեսութիւնների մասին, ուր ապրանքների 2/3
մասը ներմուծվում են Գերմանիայից և Անգ-
լիայից:

ԲԵՐԼԻՆ: Վիլնայի կայսրը Թագաւորանգի
ծննդեան առիթով ուղարկեց Թագաւոր Կայա-
րին չափազանց սրտագին խօսքերով շնորհա-
ւորական հեռագիր, որի մէջ Աստուծու օրհ-
նութիւնն է կանչում Թագաւորանգի Մօր
վրա: Թագաւոր Կայսրի պատասխան հեռա-
գիրը կազմված է շատ տաք խօսքերից:

ՆԱԳԱՍԿԻ: (Բէյութէր): Ռուսների խաձ
պատը «Պրինց Հայնրիխ» վրայից Կարմիր
ծովում, ժամանեց Նագասակի և բացվեց ու
գնվեց Ֆրանսիական, գերմանական և անգ-
լիական հիւպատոսների ներկայութեամբ:

ԲԵՐԼԻՆ: (Վլոժին): Նահանգապետ Տրուպակ
հաղորդում է Յիւրիլոսից, որ եւրոպական
«Ալաւուշի» հակաակնանաւոր օգոստոսի 3-ին
առաւօտեան ժամը 10-ին մտաւ ծովածոցը:
Նրա վրա գտնվող Ֆլագ-օֆիցէր Դէվային հա-
ղորդեց, որ ուսուցիչական պատերազմական նա-
ւերը գինաթափ են արված: Երէկ, կես օ-
րին հակաակնանաւոր նորից ծով դուրս
եկաւ: Եւրոպական պատերազմական նաւերը
ցերեկվայ ժամը 2-ին չքացան հօրիզոնից:

Կ. ՊՈԼԻՍ: Դաշնագիր պետութիւնների դե-
պանները երէկ Բ. Դրան վերջին նօսային
գրաւոր պատասխան տուին՝ Մակեդոնիայի
ժողովարէրիցի տար օֆիցէրների թիւին ա-
ւելացնելու մասին: Պատասխանը հերքում է
Բ. Դրան բողոքը և պնդում է թիւն աւելաց-
նելու վրա:

5 օգոստոսի
ԼՕՆԴՈՆ: (Բէյութէր): «Լոյդի» Այալիօից
ստացած հեռագիր համաձայն, անգլիական
աժխտաբար «Ալաւուշի» հաղորդում է, որ
յուլիսի 30-ին ուսուցիչական «Ուրալ» կրէյսերն
իրան կանգնեցրեց Գիրբալտարի նեղուցից
արեւմուտը: Նա թղթաւորութիւն ստացաւ ձա-
նապարհը շարունակելու: «Ուրալ»-ի հրամա-
նատարը յայտնեց, որ նա որոնում է 200-ից
աւելի շողանաւեր կօտորաբանդ իրերով, որ
նպատակ ունէին ուրիշ նաւերի վրա բռնաւ
խալալական և խաղաղական նաւահանգիստնե-
րում:

ՊԱՐԻՅ: Տօկիոյի հեռագրում են, որ ծովա-
պետ Կամիմուրան միջոցներ է ձեռք առել
կարելու «Նօվիկի» ճանապարհը դէպի Վրա-
գիլօստօկ: Սակայն, թուում է թէ նաւի հրա-
մանատարը լաւ տեղեկ է եւրոպական նա-
ւերի գտնված վայրերին, նա կարող էր երէկ
անարգել գնալ Յիւսօօֆօսից դէպի հիւսիս:
Եւրոպացիները չափազանց ուշ են նկատել
ուսուցիչական կրէյսերը:

ՏՕԿԻՕ: (Բէյութէր): Տօգօն գեկուցանում է,
որ յուլիսի 28-ի ծովային ճակատամարտում
եւրոպացիները կորցրել են՝ մեռած ու վիրա-
ւոր՝ 225 մարդ:

ՊԱՐԻՅ: Տիբեթցիների ստացված հեռագրի
համաձայն, դեռ բոլոր քաղաքացիական ազ-
գաւանաւորութիւնը չէ հեռացել Պոս-Արտուրից:
Կանանց թիւը բերել շրջանում համարվում է
500 հոգի:

Կ. ՊՈԼԻՍ: Բ. Դրան և Միացեալ-Նահանգ-
ների միջև առաջացան նոր լուրջ դժուարու-
թիւններ՝ ամերիկա-հայկական զարգացների
պատճառով, որոնցից մի քանիսը Բ. Դուրը չէ
ուղղում ճանաչելու:

5 օգոստոսի
ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Նորին Մեծութեան ստղ-
ջութեան մասին Բիւլետենը. «Նորին Մեծու-
թիւն Թագուհի Կայսրուհի Ալեքսանդրա Ֆե-
օրօֆնան Բրան բողոքով լաւ է զգուսմ Մըն-
դաբարութեան լաւագործը շրջանը բողոքով
կանոնաւոր է ընթանում: Տարութիւնը 36,9
դարկերակը—88: Բարձր Նորածին Թագաւո-
րանց Յետաբեկիչի անդաւորութիւնը աշող է
կատարվում: Ստորագրել են պալատական
մանկաբարձ պրօֆէսոր Դմ. Օստ, պալատա-
կան վիրաբոյժ Նորին Մեծութեան բրիշկ
Հիլը, 1904 թ. օգ. 4, Պետերսօֆ:

